

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV

Souhrnná zpráva Systému monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ČR ve vztahu k životnímu prostředí za rok 2020

Sledovat vývoj v oblasti expozice obyvatel škodlivinám ze životního prostředí a z toho plynoucích zdravotních rizik je důležitou součástí práce odborníků Státního zdravotního ústavu. Celoroční přehled o této činnosti poskytují pravidelné zprávy, které zveřejňuje SZÚ v tištěné podobě i na svém webu.

V těchto dnech jsme do souboru informací vložili [Souhrnnou zprávu systému monitorování zdravotního stavu obyvatelstva České republiky ve vztahu k životnímu prostředí za rok 2020](#).

"Systém monitorování je uceleným systémem sběru expozičních a zdravotních dat, a jejich odborného zpracování z hlediska zdravotních rizik, který poskytuje důležité informace již 27 let. Pravidelně sbíráme a odborně hodnotíme data, což umožňuje posoudit, do jaké míry je české obyvatelstvo vystaveno působení škodlivin a jak může být v důsledku toho ohroženo na zdraví. Je to mravenčí a dlouhodobá práce s řadou velice potřebných výstupů pro ochranu veřejného zdraví," vysvětluje význam monitoringu ředitelka Státního zdravotního ústavu MUDr. Barbora Macková.

V roce 2020 byla dosažena dlouhodobá minima koncentrací měřených škodlivin, zejména aerosolových částic a oxidu dusičitého. [Nestandardní situaci přinesla pandemie SARS-CoV-2, což se projevilo lokálními poklesy znečištění ovzduší](#). Také znečištění polycyklickými aromatickými uhlovodíky ve městech se snížilo, avšak roční limitní hodnoty byly nadále překračovány zejména v průmyslových oblastech a v malých sídlech s převahou zdrojů na pevná a fosilní paliva. V roce 2020 počet předčasných úmrtí odhadovaný na základě znečištění aerosolovými částicemi tak ve srovnání s předchozími roky poklesl, zatímco odhad zvýšení počtu nádorových onemocnění, vycházející hlavně z dominantního působení karcinogenního benzo[a]pyrenu, zůstává na stejné úrovni.

Kvalita pitné vody z veřejných vodovodů v České republice je dlouhodobě dobrá. Některé, především malé vodovody, ale mohou být problematické z hlediska vyšší kontaminace, a to zejména pesticidů, arzenů, uranu, dusičnanů a dalších. Z těchto hodnocených kontaminantů přijímáme konzumací pitné vody nejvíce dusičnanů. Průměrně asi 8 % celkového denního přijatelného přívodu. Následují chloroform a v menších vodovodech také arsen, kterých obyvatel ČR přijme průměrně kolem jednoho procenta tolerovatelného přívodu.

Další ze sledovaných oblastí je dietární expozice, v roce 2020 zaměřená na [přívod důležitých minerálních látek z celého spotřebního koše potravin](#). Potvrzuje se, že přívod potravinou je u řady z nich v české populaci nižší, než je doporučováno. Nedostatečný přívod vápníku, hořčíku a draslíku je nacházen napříč celou populací. Další mikroelementy chybí ve stravě zejména žen ve všech věkových skupinách a také u starších mužů nad 60 let. Naopak nadměrný je přívod sodíku u mužů, a to již od chlapeckého věku.

V krvi a moči osob sledovaných v rámci [biologického monitoringu](#), je nacházena řada toxických chemických látek, které mohou poškozovat hormonální systém člověka a způsobovat řadu zdravotních dopadů. [Podle studie SZÚ z roku 2020](#) překročil u zhruba pětiny dospělých obsah některých per- a polyfluoroalkylovaných sloučenin v krevním séru bezpečné mezní hodnoty stanovené Německou komisí pro biomonitoring.

Státní zdravotní ústav zkoumá v rámci monitoringu také zdravotní stav obyvatel a výskyt rizikových faktorů vzniku závažných onemocnění. V letech 2019 až 2020 realizoval již druhé celonárodní zdravotní vyšetření (EHES 2019 - [European Health Examination Survey](#)), zaměřené zejména na výskyt rizikových faktorů nemocí oběhové soustavy v české dospělé populaci. Podle výsledků vyšetření má polovina české dospělé populace zvýšenou hladinu celkového a LDL-cholesterolu v krvi, který je považován za nejvýznamnější rizikový faktor kardiovaskulárních onemocnění. Studie rovněž odhalila 35 % osob s metabolickým syndromem, což lze vzhledem k věkovému rozpětí osob (25-64 let) považovat za alarmující.

Ukazatelem zdravotního stavu populace je rovněž výskyt nemocí z povolání. Z jejich registru například vyplývá, že v roce 2020 bylo jako nemoc z povolání hlášeno celkem 150 případů onemocnění COVID-19. Naprostá většina případů vznikla v oblasti zdravotní a sociální péče, onemocněly zejména zdravotní sestry.

"Monitorování zdravotního stavu obyvatelstva umožňuje identifikovat problémy vyžadující opatření k redukci či eliminaci zdravotního rizika. Hodnocením dlouhodobých řad údajů získáváme znalost vývoje zátěže obyvatelstva a lze pak účelně směřovat strategické a akční cíle v oblasti ochrany veřejného zdraví. Výsledky tak představují objektivní podklady pro řízení zdravotních rizik, tvorbu zdravotních politik a strategií a kontrolu jejich plnění. Jsou také využívány při hodnocení vlivů plánovaných činností, staveb a projektů na zdraví v rámci procesu hodnocení dopadů na zdraví (HIA) a hodnocení vlivu na životní prostředí (EIA)," vysvětluje rozsah využití získaných poznatků RNDr. Vladimíra Puklová z Centra zdraví a životního prostředí SZÚ.

Monitoring tedy vytváří základnu pro tvorbu indikátorů zdraví a životního prostředí, a jeho informace jsou využívány při tvorbě národních i mezinárodních expozičních limitů či mezních hodnot. Poskytuje data do celoevropských informačních sítí, registrů a databází, a slouží i k porovnání se situací v ostatních zemích světa. Jeho činnosti se staly součástí plnění mezinárodních úmluv a požadavků Evropské unie.